

Valtakunnallinen porakaivorekisteri – tarveselvitys ja pilotointi

K.H. Renlundin säätiöltä saadun apurahan turvin Heli Lehtisen johdolla on tehty selvitystä kallioon porattujen talousvesi- ja lämpökaivojen rekisteröinnin kehitystarpeista. Tampereen kaupungin alueella toteutettiin yli 1000 kaivopisteen karttapalvelun pilotti, joka julkaistiin Internetissä syksyllä 2011. Tampereella joitain lämpökaivoja on jo ehditty poraamaan tärkeiden pohjavesialueiden reunoille ja taajaman reuna-alueilla poratut talousvesikaivot on pitänyt huomioida lämpökaivojen lupahakemuksia käsiteltäessä. Tampereella valmistellaan rakennusjärjestyksen muutosta, joka ohjaisi aikaisempaa tarkemmin rakennuslupan myöntämistä kaivoille. Pilotissa hyödynnettiin paikkatietojen rajapintapalveluita osapuolille (GTK ja Tampereen kaupunki) uudella tavalla. Pilotia toteutettaessa pohdittiin ja ratkaistiin monia datan käyttörajoituksiin liittyviä kysymyksiä.

Projektin verkkosivuille on koottu pilotin lisäksi mm. raportointi tarveselvityksistä: <http://projects.gtk.fi/porakaivorekisteri/>. Yksityiskohtainen tutkimusraportti julkaistiin sähköisenä Geologian tutkimuskeskuksen sarjassa: Tutkimusraportti 191. GTK 2011 <http://arkisto.gtk.fi/tr/tr191.pdf>. Selvitysten ohella on pyritty vaikuttamaan valtakunnallisiin toimijoihin pysyvemmän rekisteröintijärjestelyn luomiseksi. Lämpökaivojen luvanvaraisuudesta säädetty maankäyttö- ja rakennusasetuksen muutos tuli voimaan 1.5.2011. Asetusmuutoksen taustamuistioon sisältyy työryhmämme painottamaa ohjeistusta poraamisen yhteydessä ilmoitettavista tiedoista. Keväällä 2011 Lehtinen kutsuttiin asiantuntijaksi SFS Metsta ry:n organisoimaan työryhmään, jossa valmistellaan porakaivojen suunnittelun ja toteutuksen standardia. Standardiin on tarkoitus liittää ohje poraustietojen ilmoittamisesta. Tietoa projektista on levitetty myös valtakunnallisilla Porapäivillä, Tampereella 1.4.2011 (Poratek Uutiset Lokakuu 2011, s. 19).

Poratun reiän ja kaivon teknisten rakenteiden perustiedot ja sijainti maastossa sisältyvät kaikkien intressitahojen listaan tärkeinä pidetyistä kaivonporaustiedoista, jotka tulisi arkistoida uudelleenkäytettävään muotoon. Epävarmempaa on miten eri osapuolet saadaan motivoitua keräämään tietoa maastohavainnoista kaivoa rakennettaessa, kuten pohjaveden asemasta ja laadusta tai kallioperän ominaisuuksista ja maankamaran kerroksista reiällä.

Muiden pohjoismaiden kaivotietojen palvelumalleja ei voi suoraan kopioida meille. Suomessa ei ole mm. GTK:lla kalliopohjaveteen tai lämpökaivoihin liittyviä, laaja-alaisia viranomaistehtäviä. Lämpökaivojen rakentamista valvotaan nyt kunnissa, joissa on aloitettu kaivotietojen arkistointi kunkin kunnan omien tarpeiden mukaisesti. Toteuttamamme kyselyn perusteella käytäntöjen yhtenäistämistä tarvittaisiin ja myös muutoksia lainsäädäntöön tai sen nykyiseen soveltamiseen. Kaivonporauksen paikkatietojen harmonisointia on tarjottu osaksi kuntien rakennetun ympäristön sähköisten palveluiden kehittämishanketta (KRYSP). Ajatus on otettu periaatteessa positiivisesti vastaan Väestörekisterikeskuksessa (VRK) ja Kuntaliitossa sekä Internet-kyselyn perusteella myös isommissa kunnissa.

Suomessa on suhtauduttu hyvin varovaisesti talousvesikaivojen paikkatietojen julkistamiseen avoimesti. Ympäristöhallinnon edustajat ovat korostaneet POVET -järjestelmää ensisijaisena tallennuspaikkana ympäristötutkimuksen ja seurannan havainnoille kaivo- ja pohjaveden asemasta ja laadusta. POVET -järjestelmän tiedot ovat asiantuntijoiden käytettävissä rekisteröintiä vaativan verkkopalvelun kautta. Yksityiset talousvesikaivot on toimintatyyppinä myös ympäristöterveysvalvonnan viranomaiskäyttöön rakennetussa YHTI -tietojärjestelmässä. Näkökulma on veden käyttö talousvetenä. Tietoja voidaan kerätä mm. vedenkäyttäjien määrästä ja vedenkäsittelystä. Geologiselle tutkimuskeskukselle ei enää kerry paljoakaan uutta tietoa kaivoista, vaan kaivotieto on peräisin aikaisemmin toteutuneista tutkimuksista. Vanhojen tutkimusaineistojen julkaisemisesta on päätetty tapauskohtaisesti. Tampereen pilottipalvelussa julkaistiin GTK:n arkistotietoja talousvesikaivoista. Käyttökokemuksia ei vielä ole julkaisemisen vaikutuksista.

Pilotointia kuntien kanssa pitäisi jatkaa riittävien käyttökokemusten keräämiseksi. Vanhojen kaivonporaustietojen keräämiseen tarvitaan tehokkaita työkaluja, kuten vuorovaikutteinen Internet-palvelu. Sähköiseen karttapohjaiseen palveluun kaivojen omistajat voisivat ilmoittaa kiinteistöllään sijaitsevan kaivon perustiedot samaan tapaan kuin sähköiset ilmoitukset maan kaivuusta voidaan tehdä. Kiinteistön omistajan etu on suojata kaivoaan lähiympäristön muutoksissa. Ehdotamme myös valikoitujen kaivotietojen sisällyttämistä pilottina infrasektorille suunnattuihin tietopalveluihin. Tämä edellyttää kaivonporaustietojen muokkaamista Infra-formaattiin.

Yhteystiedot:

Heli Lehtinen, heli.k.lehtinen@welho.com
Ossi Ikävalko, ossi.ikavalko@gtk.fi